

عنوان درس پنجم : نمایندگان مکتب مشاء (۱)

▪ فارابی

- ❖ **مهمترین فیلسوف سیاسی اسلام** که هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و با اهل سیاست معاشرت نداشت.
- ❖ از نظر علمی همپایه ارسطو و شخصیت اخلاقی وی همانند افلاطون
- **ملقب به معلم ثانی به دلایلی همچون :**
- ✓ مهارت داشتن در منطق ارسطویی
- ✓ تصحیح و تفسیر برخی مفاهیم فلسفه یونانی به اشتباه ترجمه شده یونانی به عربی
- ✓ **دلیل اصلی : تاسیس فلسفه نبوی یا فلسفه اسلامی** از طریق جذب میراث یونانی و درک عمیق نسبت به معارف اسلامی

▪ آثار فارابی

- ❖ احصاء العلوم در هشت فصل
- ❖ **فصوص الحکم :**
- ✓ **در مابعدالطبیعه و علم توحید**
- ✓ **لحن فارابی در آن شبیه لحن عرفا است.**
- ✓ **عبارات آن نمودار عشق راستین به حق است.**
- ❖ رساله اغراض مابعدالطبیعه :
- ✓ شرحی است بر کتاب مابعدالطبیعه ارسطو .
- ✓ راهنمای ابن سینا در درک بهتر مابعدالطبیعه ارسطو .
- ✓ ابن سینا مدعی است ۴۰ بار کتاب مابعدالطبیعه ارسطو را خوانده و متوجه آن نشده است تا اینکه به کتاب اغراض مابعدالطبیعه فارابی دست یافت.
- ❖ رساله جمع بین دو رای حکیم :
- ✓ **بیان آرای ارسطو و افلاطون و رفع اختلاف میان آنها و طرح تاسیس فلسفه اسلامی**
- ❖ موسیقی کبیر : از ارزنده ترین آثار در علم موسیقی
- ❖ مقاله فی معانی العقل در تعریف عقل و بیان اقسام و معانی عقل
- ❖ سیاسات مدینه : در باب اجتماعیات
- ❖ آراء اهل المدینه الفاضله : در باب سیاست
- ❖ رساله تحصیل السعاده : در باب اخلاق

▪ سعادت و مدینه

- ❖ فارابی مانند ارسطو انسان را مدنی باطبع می داند.
- ❖ انسان به حسب فطرت خویش گرایش به اجتماع دارد.
- ❖ نیاز متقابل انسانها به یکدیگر عامل برپایی جوامع بوده است.
- ❖ **هدف اصلی از اجتماع و مدینه و گرد آمدن مردم در یک سرزمین ، دستیابی به سعادت دنیا و آخرت است.**

▪ مدینه فاضله

- ❖ مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که در نهایت آنها را به سوی سعادت رهنمون می سازد.
- ❖ تشبیه شده به بدن انسان سالم با این تفاوت:

کار بدن : تکوینی و غیر ارادی اعضای مدینه فاضله: ارادی و اکتسابی

- ❖ دیدگاه فارابی درباره مدینه فاضله از مبانی مابعدالطبیعه او الهام گرفته است.

- ❖ نسبت رئیس به مدینه فاضله مانند « نسبت قلب به بدن » و « نسبت عقل فعال به طبیعت »

▪ خصوصیات زعیم و رئیس مدینه فاضله

- ❖ دارای روحی بزرگ و سرشتی عالی
- ❖ رسیدن به عالی ترین درجات تعقل و تفکر تا بتواند مصالح مردم و شرایع و احکام را دریافت کند و آنها را با وضوح و روشنی برای همگان بیان نماید و شرایط تحقق آرمان های الهی را در جامعه فراهم کند.
- ❖ اتصال با ملک وحی یا عقل فعال (منشاء کرامات اولیاء و معجزات انبیاء)
- ❖ کسی جز پیامبر خدا نمی تواند باشد . (پس از او امامان و جانشینان او)

▪ مدینه جاهله :

- ❖ مردم آن نه سعادت را می شناسند نه به خاطرشان خطور می کند. (تشبیه شده به بدن ناسالم)
- ❖ اگر به سعادت رهنمون شوند بدان سوی نروند و اگر از سعادت برای آنان سخن گویند بدان اعتقاد پیدا نکنند .
- ❖ از خیرات جز سلامت جسم و فراخی در تمتع لذتها نمی شناسند ، اگر به آن دست یافتند گمان می برند به سعادت رسیده و اگر دست نیافته باشند گمان برند که در بدبختی افتاده اند.

▪ سیاست و سعادت

- ❖ حقیقت سیاست فعل و تدبیر زعیم مدینه فاضله متناسب با تعالیم و الهامات روحانی و احکام و قوانین سرچشمه گرفته از مبداء وحی جهت تاسیس و گسترش نظام خیر و عدل در مدینه
- ❖ تقسیم صناعات و حرفه ها بر حسب استعدادهای اهل مدینه و آراسته شدن اهل مدینه به فضایل و صفات انسانی
- ❖ مراد فارابی از سیاست با معنای متداول آن در جهان امروز فاصله ای بسیار دارد و **سعادت رکن جدایی ناپذیر سیاست است .**

نمونه سوالات کنکور سراسری سالهای گذشته درس پنجم

۱- کدام مورد را می توان «هدف اجتماعی» تشکیل مدینه فاضله (نزد فارابی) دانست؟ (سراسری ۹۷)

- (۱) استفاده از تعالیم روحانی
(۲) ایجاد و گسترش خیر و عدل
(۳) تقسیم صناعات برحسب استعدادها
(۴) قیادت زعیم الهی و تحقق نظر آن

۲- کدام کتاب فارابی راهنمای درک افکار فلسفی ارسطو است؟ (خارج کشور ۹۷)

- (۱) فصوص الحکم (۲) فی معانی العقل (۳) جمع رای بین دو حکیم (۴) اغراض مابعدالطبیعه

۳- کدام یک از ویژگی های لازم برای زعیم مدینه فاضله نیست؟ (سراسری ۹۶)

- (۱) نبوت (۲) خردمندی (۳) سرشت عالی (۴) توانایی اداره مردم

۴- کدام مورد از نظر فارابی، از ریشه های اولیه تشکیل جوامع بشری شمرده نمی شود؟ (خارج کشور ۹۶)

- (۱) دستیابی به کمالات انسانی (۲) نیاز متقابل آدمیان به یکدیگر
(۳) میل طبیعی به زندگی کنار هموع (۴) تأمین نیازهای حیاتی و غریزی

۵- با توجه به نظر فارابی از «مدنی بالطبع بودن انسان» کدام مطلب را نمی توان برداشت کرد؟ (سراسری ۹۵)

- (۱) گرایش به اجتماع در بشر غیراکتسابی است .
(۲) نیاز متقابل انسان ها را به سوی یکدیگر کشانده است .
(۳) بشر ناخواسته و ناآگاهانه به تشکیل اجتماع تن داده است .
(۴) بدون زندگی اجتماعی ، دستیابی به سعادت غیرممکن است .

۶- کدام مورد جزء ویژگی های زعیم مدینه فاضله نیست؟ (خارج کشور ۹۵)

- (۱) احاطه به علوم مختلف مورد نیاز اجتماع (۲) آراستگی به فضیلت ها و کمالات انسانی
(۳) توانایی ایجاد شرایط لازم برای رشد جامعه (۴) توانایی بیان مصالح مردم و احکام الهی به زبان مردم

۷- مردم مدینه ی جاهله چنانند که (سراسری ۹۳)

- (۱) سلامت جسم را خیر و خوبی می شمردند و در پی آن هستند.
(۲) اگر به سعادت دست نیابند، گمان کنند که به بدبختی افتاده اند.
(۳) اگر از سعادت راستین گفته شود، نظر آنان تغییری نمی کند.
(۴) سعادت را نمی شناسند و هرگز نمی توانند آن را بشناسند

۸- رکن جدایی ناپذیر سیاست در نظر فارابی .. است و در مقابل مدینه فاضله، .. می تواند قرار گیرد. (خارج کشور ۹۳)

(۱) زعیم مدینه - مدینه های متعددی

(۲) سعادت - مدینه های متعددی

(۳) نظام مدینه - مدینه جاهله

(۴) مدینه فاضله - مدینه جاهله

۹- با توجه به آرای سیاسی و اجتماعی فارابی، کدام مورد درست نیست؟ (سراسری ۹۲)

(۱) انسان برحسب طبیعت خود، موجودی اجتماعی است.

(۲) نیاز متقابل انسانها به یکدیگر، عامل برپایی جوامع بوده است.

(۳) نه تنها نیازهای مادی، بلکه برترین نیازهای انسانی نیز در اجتماع برآورده می شوند.

(۴) آدمیان برحسب ضرورت و برای رفع نیازهای اولیه، اجتماع بشری را تشکیل داده اند.

۱۰- با توجه به آراء معتزله، کدام مورد نادرست است؟ (خارج کشور ۹۲)

(۱) هرگاه وحی خلاف عقل به نظر برسد، انسان وحی را نفهمیده است

(۲) هیچ انسانی قادر به انجام خارق عادت نیست مگر پیامبر.

(۳) عقل باید آن چه را از وحی رسیده، محک بزند

(۴) عقل نباید چیزی را که نمی فهمد، بپذیرد.

۱۱- مهم ترین فیلسوف سیاسی اسلام که هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و آرای سیاسی عمده ای از خود برجای

گذاشت ... و نجات دهنده شیخ رئیس از حیرت فهم مسائیل متافیزیکی کتاب... و مؤسس فلسفه نبوی... بود. (سراسری ۸۹)

(۱) فارابی - مابعدالطبیعه ارسطو - فارابی

(۲) ابن سینا - مابعدالطبیعه ارسطو - ابن سینا

(۳) فارابی - اغراض مابعدالطبیعه فارابی - فارابی

(۴) ابن سینا - اغراض مابعدالطبیعه فارابی - ابن سینا

۱۲- طراح اندیشه فلسفه اسلامی در اثر فلسفی خود به نام..... بود و ابواب مختلف حکمت از سوی ابن سینا در..... مطرح

شد. (سراسری ۸۸)

(۱) ابن سینا - الاشارات و التنبیها - شفا

(۲) فارابی - رساله جمع بین رای دو حکیم - شفا

(۳) ابن سینا - الاشارات و التنبیها - شفا

(۴) فارابی - رساله جمع بین رای دو حکیم - دانشنامه علایی

۱۳- اعطای لقب معلم ثانی به فارابی از آن جهت بود که او .. بود و شمول علم باری تعالی بر همه موجودات به اعتقاد شیخ

الرئیس .. نام دارد که ادامه آن نمود نظام... می باشد؟ (سراسری ۸۷)

(۱) برخوردار از تمام علوم زمان خویش - عنایت - اتقن

(۲) برخوردار از تمام علوم زمان خویش - احاطه - اتقن

(۳) مؤسس فلسفه اسلامی یا نبوی - عنایت - احسن

(۴) مؤسس فلسفه اسلامی یا نبوی - احاطه - احسن

۱۴- مهم ترین فیلسوف سیاسی اسلام که هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و با اهل و با اهل سیاست معاشرت نداشت که بود و به کدام لقب ملقب شد و دلیل آن لقب چه بود؟ (سراسری ۸۵)

۱. ابن سینا-حجه الحق-موسس فلسفه ی اسلامی بود. **(۲) فارابی-معلم ثانی-موسس فلسفه ی نبوی بود.**

۳. **فارابی-معلم ثانی-به همه ی علوم زمان خود احاطه داشت.** ۴. ابن سینا-حجه الحق، به همه ی علوم زمان خود احاطه داشت.

۱۵- گرایش فطری به سوی اجتماع برای پاسخگویی به نیاز متقابل انسانها به یکدیگر در حل مشکلات به منظور دست یابی به .. طرح و نظریه ... بود؟ (سراسری ۸۴)

۱) **مدینه ی فاضله-ارسطو (۲)مدینه ی فاضله-فارابی (۳)سعادت دنیا و آخرت-ارسطو (۴)سعادت دنیا و آخرت-فارابی**

۱۶- موضوع کدام کتاب فارابی «مابعد الطبیعه وعلم توحید» است و در آن لحن وی بیشتر شبیه لحن عرفا است؟ (سراسری ۸۳)

۱) **فصوص الحکم (۲) احصاء العلوم (۳) رساله ی تحصیل السعاده (۴) آراء مدینه ی فاضله**

۱۷- کدام عبارت نشانگر اختلاف دیدگاه فارابی از سیاست با معنای متداول آن در جهان امروز است؟ (سراسری ۸۲)

۱) **سعادت رکن جدایی ناپذیر سیاست است .** ۲) زعیم مدینه ی فاضله باید به عالیترین درجات تعقل و تفکر رسیده باشد

۳) **سیاست فعل و تدبیر زعیم مدینه ی فاضله است** ۴) در مدینه باید صناعات و حرفه ها بر حسب استعداد های اهل مدینه تقسیم شود

۱۸- در نظر فارابی، نسبت «رئیس» به «مدینه ی فاضله» مانند کدام مورد در نظام هستی است؟ (سراسری ۸۱)

۱) **صورت به ماده (۲) علت به معلول (۳) عقل فعال به طبیعت (۴) عقل اول به طبیعت**

۱۹- تاسیس فلسفه ی اسلامی و طرح مربوط به آن در کدام کتاب آمده است؟ (سراسری ۸۱)

۱) **اشارات و تنبیهات (۲) فصوص الحکم (۳) جمع بین رای دو حکیم (۴) احصاء العلوم**

۲۰- کدام حکیم اسلامی را می توان «مهمترین فیلسوف سیاسی اسلام» دانست؟ (سراسری ۸۰)

۱) **ابن سینا (۲) حاجی سبزواری (۳) فارابی (۴) ملاصدرا**

۲۱- در نظر کدام فیلسوف، نسبت عقل فعال به طبیعت مانند نسبت قلب به بدن است؟ (سراسری ۸۰)

۱) **ابن سینا (۲) خواجه نصیر (۳) فارابی (۴) شیخ اشراق**

۲۲- دیدگاه فارابی درباره ی «مدینه ی فاضله» از کدام مورد الهام گرفته شده است؟ (سراسری ۷۹)

۱) **مبانی فلسفی بوعلی سینا (۲) مبانی مابعدالطبیعه ی خودش (۳) مدنی بالاخیار بودن انسان (۴) ارشادات علمای اخلاق زمان خویش**

۲۳- طرح تأسیس فلسفه اسلامی در کدام کتاب فارابی آمده است؟ (سراسری ۷۸)

۱) **فی معانی العقل (۲) فصوص الحکم (۳) رساله جمع بین رای دو حکیم (۴) اغراض مابعدالطبیعه**

۲۴- از دیدگاه معلم ثانی «وحی انبیاء الهی اولیاء» همگی ناشی از کدام مورد است؟ (سراسری ۷۷)

۱) **اتصال دائمی با ملک وحی با عقل فعال (۲) اتصال دائمی با ملک وحی یا عقل اول**

۳) **قدرت عقل قوی که مرتبط با طبیعت است. (۴) وسعت روح برتر که مرتبط با طبیعت است.**

۲۵- از دیدگاه فارابی، حقیقت سیاست کدام است؟ (سراسری ۷۶)

۱) **تفکر و تعقل فیلسوفان جامعه که در قالب الهامات روحانی و فضائل اکتسابی عرضه می دارند.**

۲) **فعل و تدبیر زعیم مدینه ی فاضله که اتصال دائمی با عقل اول دارد و قوانین وی از مبدا عقل سرچشمه می گیرد**

۳) **فعل و تدبیر زعیم مدینه ی فاضله که اتصال دائمی با عقل فعال دارد و قوانین وی از مبدا وحی سرچشمه می گیرد**

۴) **مجموع ای رفتارها و کارکردهای جمعی افراد جامعه است که به صورت قوانین قراردادی تنظیم و تدوین شده اند**

تمرینات

- ۱- هدف اصلی تشکیل مدینه از نظر فارابی چیست؟ دستیابی به سعادت دنیا و آخرت
- ۲- مدینه فاضله را تعریف کنید و بنویسید فارابی آن را به چه تشبیه می کند؟
مدینه ای که مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که در نهایت آن مدینه را به سوی سعادت رهنمون می سازد- بدن انسان سالم
- ۳- ویژگی های رئیس مدینه فاضله از نظر فارابی چیست و این ویژگی ها در چه کسانی وجود دارد؟
باید به اعلا درجه سعادت رسیده باشد (اتصال به عقل فعال یا جبرئیل) ۲- باید به عالی ترین درجه تعقل و تفکر در احکام دینی رسیده باشد تا بتواند مصالح مردم و شرایع و احکام را دریافت و به مردم منتقل کند.
۳- باید تمام امکانات یک رهبر کامل را داشته باشد (دارای روحی بلند و سرشتی عالی باشد) به عقیده فارابی رئیس مدینه فاضله باید پیامبر خدا باشد.
- ۴- حقیقت سیاست از نظر فارابی چیست؟ و چه تفاوتی با سیاست متداول امروزی دارد؟
سیاست فعل و تدبیر رئیس مدینه فاضله است بر اساس تعالیم دین که در نهایت تمام افراد مدینه را به سعادت می رساند. سیاست از نظر فارابی با سعادت همراه است (سعادت رکن جدایی ناپذیر آن است).
- ۵- فارابی دیدگاه خود را درباره مدینه فاضله از کجا الهام گرفته است؟ توضیح دهید. مبانی مابعدالطبیعه
- ۶- تعریف مدینه جاهله چیست و فارابی آن را به چه تشبیه می کند؟
مردم آن نه سعادت را می شناسند و نه سعادت به خاطرشان خطور می کند. چنان که اگر ایشان را به سعادت راهنمایی کنند، بدان سوی نروند و اگر از سعادت برای آن ها سخن گوینده، بدان اعتقاد پیدا نکنند. به بدنی می مانند که از سلامت کافی برخوردار نیست و اعضای آن ناقص اند
- ۷- به چه جهاتی مورخان فارابی را معلم ثانی لقب داده اند؟
مهارت داشتن در منطق ارسطویی، تصحیح و تفسیر برخی مفاهیم فلسفه یونانی به اشتباه ترجمه شده یونانی به عربی، دلیل اصلی: تاسیس فلسفه نبوی یا اسلامی از طریق جذب میراث یونانی و درک عمیق نسبت به معارف اسلامی

نمونه سوالات متن تألیفی درس چهارم

- ۱- تعیین کنید کدام گزینه صحیح و کدام یک غلط می باشد؟
الف) مهمترین فیلسوف سیاسی اسلام، ملاصدرای شیرازی است. نادرست
ب) نیاز متقابل انسانها به یکدیگر، عامل برپایی جوامع بوده است. درست
ج) به عقیده فارابی سعادت رکن جدایی ناپذیر سیاست است. درست
- ۲- به سوالات زیر پاسخ تشریحی دهید.
الف) دو شباهت مدینه فاضله و بدن انسان را از دیدگاه فارابی بنویسید.
در بدن قلب ریاست دارد. مثل رئیس در مدینه فاضله - در هر دو میان اجزاء، سلسله مراتب وجود دارد.
ب) فارابی مدینه فاضله را به چه چیزی تشبیه کرده است؟ وجوه تشابه و تفاوت آنها را بنویسید. بدن انسان سالم - تشابه: در بدن قلب ریاست دارد. مثل رئیس در مدینه فاضله - در هر دو میان اجزاء، سلسله مراتب وجود دارد.
تفاوت: اعضای بدن طبیعی هستند و پیوند آنها جنبه تکوینی دارد. ولی در مدینه فاضله اعمال و فضایل ارادی و اکتسابی اند.
ج) چرا فارابی را معلم ثانی نامیده اند؟ مهمترین دلیل آن را بنویسید. اصول و مبادی جدیدی را در فلسفه بنیان نهاد یعنی او موسس فلسفه اسلامی یا نبوی بود.